

BÁC HỒ TỪ Ý TƯỞNG VỀ MỘT NỀN THỂ DỤC THỂ THAO VÌ DÂN VÌ NƯỚC ĐẾN HIỆN THỰC

Trương Quốc Uyên*

Ý tưởng của Bác Hồ về một nền Thể dục thể thao (TDTT) vì dân vì nước được nêu lên trong Chương trình Việt Minh do Người viết giữa năm 1941. Cách mạng Tháng Tám thành công, Chính phủ nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa ra đời, đứng đầu là Chủ tịch Hồ Chí Minh, đã khẩn trương tiến hành công cuộc kiến thiết và bảo vệ tổ quốc, bảo vệ nền độc lập dân tộc vừa giành được. Để góp phần tích cực thực hiện thành công cho những nhiệm vụ to lớn đó, Bác Hồ đã quyết định tạo dựng một nền TDTT theo ý tưởng của Người.

Ý tưởng của Bác Hồ về một nền TDTT vì dân vì nước

Hơn 80 năm xâm chiếm nước ta, thực dân Pháp đã tiến hành các hoạt động TDTT, đỉnh cao là chúng khởi xướng phong trào “*Thanh niên thể thao*”, với khẩu hiệu “khỏe để phụng sự”, thực chất là nhằm góp phần bảo vệ ách thống trị của chúng ở Việt Nam. Phong trào “*Thanh niên thể thao*” cũng được thực dân Pháp tiến hành ở các nước khác trong Liên bang Đông Dương như Lào và Campuchia. Viên trung tá hải quân Pháp Đuycoroa được giao đặc trách phong trào này đã bộc lộ ý đồ, tức mục đích của phong trào “*Thanh niên thể thao*” như sau: “*Chúng ta dùng thể thao để lôi kéo thanh niên Việt Nam và các nước khác trong Liên bang Đông Dương ủng hộ nước Pháp, xa rời và ngăn chặn phong trào cách mạng ở Việt Nam*”. Đô đốc Đờcu, toàn quyền Đông Dương đã nhận định về tác dụng của phong trào “*Thanh niên thể thao*”: “*Phong trào Đuycoroa (phong trào thanh niên thể thao) đã tiếp xúc với đông đảo dân chúng ở Đông Dương nói chung, Việt Nam nói riêng để tôn vinh nước Pháp, tôn vinh quốc kỳ Pháp*”.

Phong trào “*Thanh niên thể thao*” diễn ra rầm rộ ở Việt Nam, Lào và Campuchia. Những cuộc thi đấu Bóng đá, Quyền anh giữa các đội tuyển, các đấu thủ giữa ba miền Bắc, Trung, Nam ở nước ta; các cuộc thi Bơi, Điền kinh, Đua xe đạp giữa tuyển thủ Việt Nam, Lào, Campuchia diễn

ra hàng năm, từ 1941 đến 1944. Tổng bí thư Đảng Trường Chinh tại Hội nghị văn hóa toàn quốc lần thứ hai; tháng 7/1948 đọc bản báo cáo “*Chủ nghĩa Mác và văn hóa Việt Nam*”, trong đó đã phê phán phong trào “*Thanh niên thể thao*” do thực dân Pháp khởi xướng năm 1941 như sau: “*Bọn phát xít Pháp gây phong trào thanh niên thể thao rầm rộ, không ngoài mục đích chinh phục và mê hoặc thanh niên Việt Nam, khiến họ quên nhiệm vụ cứu nước, nhưng đủ sức làm trâu ngựa cho Nhật, Pháp cưỡi*”. Vào 21 giờ 20 phút, ngày 09 tháng 3 năm 1945, phát xít Nhật lật đổ chế độ thống trị của thực dân Pháp ở Đông Dương nói chung, Việt Nam nói riêng, phong trào “*Thanh niên thể thao*” cũng kết thúc từ đó.

Ngày 08 tháng 02 năm 1941, sau 30 năm hoạt động cách mạng ở nước ngoài, Bác Hồ đã trở về Tổ quốc Việt Nam. Người đến ở tại Pác Bó thuộc xã Trường Hà, huyện Hà Quảng, tỉnh Cao Bằng. Từ ngày 10 đến ngày 19 tháng 5 năm 1941, Hội nghị lần thứ VIII (khóa I) Ban Chấp hành Trung ương Đảng tại Pác Bó do Bác Hồ chủ trì. Hội nghị đã vạch ra chủ trương, phương hướng, nhiệm vụ đánh đuổi phát xít Nhật, thực dân Pháp và thành lập Mặt trận Việt Nam độc lập đồng minh, gột tắt là Việt Minh. Sau Hội nghị này, vào giữa năm 1941, Bác Hồ viết bản Chương trình Việt Minh (hiện nay in trong cuốn Hồ Chí Minh toàn tập, tập 3, Nxb Chính trị

*Nhà nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh về TDTT, Trường Đại học TDTT Bắc Ninh

Quốc gia, Hà Nội năm 1995). Trong Chương trình Việt Minh, Bác Hồ đã đề cập tới một ý tưởng quan trọng về TDTT cách mạng ở nước ta, sau khi giành lại được nền độc lập cho dân tộc: *“Khuyến khích và giúp đỡ nền Thể dục quốc dân làm cho nòi giống ngày thêm khỏe mạnh”*. Nền TDTT này, theo ý tưởng của Người, về bản chất là nền TDTT vì dân vì nước, tức là nền TDTT Cách mạng của chế độ mới, được hình thành và tạo điều kiện cho sự phát triển không ngừng, mục đích của nó đối lập với mục đích của phong trào *“Thanh niên thể thao”* do thực dân Pháp khởi xướng.

Trong những năm 1942, 1943 có một bài về được lưu hành trong nhân dân ở nhiều tỉnh của nước ta, cổ động cho Chương trình Việt Minh do Bác Hồ viết. Bài về đó như sau:

“Đồng bào hăng hái tiến lên,
Phổ thông đầu phiếu móng nền xây cao,
Ta cổ động phong trào trí dục
Để nhân dân nung đúc tinh thần
Vấn đề thể dục cũng cần
Mở thêm cho rộng cho dân tập rèn”

Năm 1944, Bộ Tuyên truyền cổ động của Mặt trận Việt Minh đã tuyên truyền ra ngoài dân chúng *“Chương trình Việt Minh”*, trong đó nêu lên ý tưởng của Bác Hồ: *“Khuyến khích và giúp đỡ nền Thể dục quốc dân làm cho nòi giống ngày thêm khỏe mạnh”* sẽ được thực hiện dưới chế độ mới.

Như vậy, mục đích của nền TDTT theo ý tưởng của Bác Hồ là vì dân vì nước, nó đối lập với mục đích của phong trào *“Thanh niên thể thao”* do thực dân Pháp khởi xướng nhằm phục vụ cho nền thống trị của chúng ở Việt Nam.

Nền TDTT theo ý tưởng của Bác Hồ trở thành hiện thực

Ngay sau cuộc Cách mạng Tháng Tám năm 1945 thành công, đất nước ta diễn ra những sự kiện quan trọng. Ngày 02 tháng 09 năm 1945, trong cuộc mít tinh lớn của gần một triệu đồng bào tại vườn hoa Ba Đình, Hà Nội, Chủ tịch Hồ Chí Minh thay mặt Chính phủ Liên hiệp lâm thời đọc bản Tuyên ngôn độc lập lịch sử, tuyên bố trước toàn dân Việt Nam và thế giới sự ra đời của Nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa với ý chí của dân tộc: *“Toàn thể dân tộc Việt Nam quyết đem tất cả tinh thần, lực lượng, tính mạng, của*

cải để giữ vững quyền tự do và độc lập”. Hôm sau, ngày 03 tháng 09 năm 1945, trong phiên họp đầu tiên của Chính phủ Liên hiệp lâm thời do Chủ tịch Hồ Chí Minh chủ trì, Người đã đề ra những việc cấp bách như: Phát động chiến dịch tăng gia sản xuất để chống giặc đói, tiến hành phong trào chống nạn mù chữ, sớm tổ chức tổng tuyển cử với nhiệm vụ lớn: Diệt giặc ngoại xâm. Ngày 25 tháng 11 năm 1945, Ban Chấp hành Trung ương Đảng họp đề ra Chỉ thị *“Kháng chiến kiến quốc”*.

Bác Hồ nhận thấy một trong những nhân tố quan trọng để làm nên thắng lợi của công cuộc *“Kháng chiến kiến quốc”* của dân tộc ta bắt đầu từ cuối năm 1945, đó là sức khỏe nhân dân. Nhưng tình hình sức khỏe của đồng bào, của nòi giống Việt Nam giảm sút nghiêm trọng do các chế độ phong kiến, thực dân gây nên. Người Việt Nam có thể lực yếu, tầm vóc thấp nhỏ, tuổi thọ trung bình được điều tra vào cuối năm 1945 là 20 tuổi, rất thấp. Để khôi phục và nâng cao sức khỏe cho đồng bào, cho nòi giống Việt Nam, ngoài các phong trào đẩy mạnh tăng gia sản xuất ngăn chặn đói kém, cải thiện cuộc sống và chăm lo các hoạt động y tế, vệ sinh phòng bệnh đối với nhân dân, Bác Hồ đã chủ trương tiến hành sự nghiệp TDTT nhằm thực hiện ý tưởng của Người năm 1941. Đó là sự nghiệp tạo dựng nền TDTT vì dân vì nước, tức nền TDTT cách mạng. Sự hình thành nền TDTT này tạo bởi ba sự kiện quan trọng sau đây.

1. Sự kiện thứ nhất: Cơ quan TDTT Trung ương được thành lập, ngành TDTT của chế độ mới hình thành

Vào trung tuần tháng 12 năm 1945, Bác Hồ trực tiếp giao nhiệm vụ cho ông Dương Đức Hiền, Bộ trưởng Thanh niên, thành viên của Chính phủ Liên hiệp lâm thời của nước Việt Nam mới thành lập Nha Thể dục Trung ương trong Bộ Thanh niên. Cuối tháng 01 năm 1946, các thủ tục và nhân sự thành lập Nha Thể dục Trung ương đã hoàn tất, theo đó ông Dương Đức Hiền Bộ trưởng Thanh niên kiêm phụ trách Nha này. Ngày 30 tháng giêng năm 1946, Chủ tịch Chính phủ Liên hiệp lâm thời nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa Hồ Chí Minh đã ký sắc lệnh số 14, xác định tầm quan trọng: *“Xét vấn đề thể dục rất cần thiết để tăng bổ sức khỏe quốc dân*

LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN THỂ DỤC THỂ THAO

và cải tạo nòi giống Việt Nam” do đó “Nay thiết lập tại Bộ Thanh niên một Nha Thể dục Trung ương” nhiệm vụ là “Liên lạc mật thiết với Bộ Y tế và Bộ Giáo dục để nghiên cứu phương pháp và thực hành thể dục trong toàn quốc”.

Ngay sau khi được thành lập, Nha Thể dục Trung ương đã đề ra các nhiệm vụ: Thành lập Trường Cán bộ Thể dục Việt Nam, nghiên cứu xây dựng các bài tập thể dục theo phương pháp tự nhiên, xuất bản báo Việt Nam khỏe, sửa chữa và xây dựng thêm sân vận động, sân tập, bể bơi...

Ngày 06 tháng 01 năm 1946, cuộc Tổng tuyển cử thắng lợi bầu ra Quốc hội đầu tiên của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa. Đến ngày 26 tháng 03 năm 1946, Quốc hội khóa I họp kỳ đầu tiên đã bầu Bác Hồ giữ chức Chủ tịch Chính phủ Liên hiệp kháng chiến gồm có 10 bộ. Bộ Thanh niên không còn, do đó hai cơ quan Trung ương Thanh niên và Thể dục hợp nhất thành một Nha nằm trong Bộ Quốc gia Giáo dục. Sắc lệnh số 38, ngày 27/3/1946 của Chủ tịch Chính phủ Liên hiệp kháng chiến của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa Hồ Chí Minh quyết định: “Thiết lập trong Bộ quốc gia Giáo dục một Nha Thanh niên và Thể dục gồm có một phòng Thanh niên Trung ương và một phòng Thể dục Trung ương”. Phòng Thể dục Trung ương tiếp tục thực hiện và hoàn thành những nhiệm vụ của Nha Thể dục Trung ương đã đề ra, nhất là kiến lập về cơ bản hệ thống ngành TDTT từ Trung ương xuống tới cơ sở.

Ngành TDTT được kiến tạo có vai trò quan trọng tiến hành sự nghiệp hình thành và phát triển TDTT cách mạng của chế độ mới. Sự kiện này gắn liền với vai trò chỉ đạo, có ý nghĩa quyết định của Bác Hồ.

2. Sự kiện thứ hai: Bác Hồ viết bài báo “Sức khỏe và thể dục” có giá trị định hướng cuộc vận động toàn dân tập luyện TDTT mang tên “Khỏe vì nước”

Trên trang nhất tờ báo Cứu quốc số 199, ngày 27 tháng 3 năm 1946 đăng bài “Sức khỏe và thể dục” của Bác Hồ. Bài báo này hàm chứa những quan điểm chủ yếu: “Việc gì cũng cần có sức khỏe mới làm thành công”, “Mỗi người dân yếu ớt tức là cả nước yếu ớt, mỗi người dân mạnh khỏe, tức là cả nước mạnh khỏe”, “Dân cường thì quốc thịnh”, “Vậy nên luyện tập thể dục, bồi

bổ sức khỏe là bổn phận của mỗi người dân yêu nước”. Những quan điểm đó thể hiện tư tưởng nhân văn sâu sắc của Bác Hồ. Trong tham luận tại Hội thảo khoa học “Chủ tịch Hồ Chí Minh với công tác bảo vệ sức khỏe” do Bộ Y tế phối hợp với học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh tổ chức nhân dịp kỷ niệm lần thứ 107 năm ngày sinh của Người, Đại tướng Võ Nguyên Giáp trên cơ sở tư tưởng của Bác Hồ trong bài báo “Sức khỏe và thể dục” đã nêu lên rằng: “Chủ tịch Hồ Chí Minh là một người có tư tưởng nhân văn đặc biệt và coi tất cả sự nghiệp lớn trong lịch sử của dân tộc là do con người làm nên, con người là sức mạnh của dân tộc. Nếu dân tộc ốm yếu thì quốc gia cũng không hùng mạnh được. Sức khỏe là một trong những nhân tố thắng lợi của mọi công việc và thắng lợi của sự nghiệp cách mạng”. Trong bài báo “Sức khỏe và thể dục”, Bác Hồ chỉ rõ cho mọi người về việc tập thể dục: “Không tốn kém, khó khăn gì, gái trai, già trẻ, ai cũng nên làm và ai cũng làm được”. Từ đó Người khuyến khích: “Tôi mong đồng bào ta ai cũng gắng tập thể dục. Tự tôi ngày nào tôi cũng tập”.

Sự kiện Bác Hồ viết bài báo “Sức khỏe và thể dục” có tác dụng to lớn động viên, khuyến khích ngày càng đông đảo dân chúng tập thể dục, rèn luyện sức khỏe. Đồng thời tư tưởng của Bác Hồ trong bài báo đó đã định hướng bản chất của nền TDTT Cách mạng sẽ được hình thành là vì dân vì nước.

3. Sự kiện thứ ba: Phát động phong trào “Khỏe vì nước”

Từ sau ngày Nha Thể dục Trung ương trong Bộ Thanh niên được thiết lập, sau đó là Nha Thanh niên và Thể dục thuộc Bộ Quốc gia Giáo dục ra đời thay thế, kế nhiệm. Các cơ quan TDTT các cấp hình thành, Ngành TDTT của chế độ mới ra đời. Cơ quan TDTT Trung ương đã tiến hành họp quyết định phát động phong trào “Khỏe vì nước” và sáng tác bài ca “Khỏe vì nước kiến thiết quốc gia”. Ông Huy Khôi, nguyên Trưởng Ban tuyên truyền cổ động của cơ quan TDTT Trung ương, người sáng tác lời bài ca “Khỏe vì nước kiến thiết quốc gia” từng cho biết rằng: Nội dung của bài ca này và quyết định phát động phong trào TDTT mang tên “Khỏe vì nước” là sự phản ánh các quan điểm của Bác Hồ trong bài báo “Sức khỏe và thể dục”.

Để phát động phong trào “*Khỏe vì nước*” sôi nổi và có ý nghĩa sâu sắc, Ngành TDTT phối hợp với các Ngành Thanh niên và Giáo dục tổ chức ở Hà Nội, Ngày hội TDTT mang tên “Ngày Thanh niên vận động” vào những ngày 25, 26 tháng 5/1946. Chiều ngày 26 tháng 5 kết thúc các hoạt động TDTT, đến tối tiến hành Lễ phát động phong trào “*Khỏe vì nước*” tại sân vận động khu Đông Dương học xá (khu trường Đại học Bách Khoa, Hà Nội hiện nay). Đúng 19 giờ 20 phút Bác Hồ đã đến dự lễ. Hàng ngàn người có mặt đứng trật tự trên sân vận động vô cùng phấn khởi và hô vang khẩu hiệu “Hồ Chủ tịch muôn năm!”. Mười mấy phút sau, được Ban tổ chức trân trọng giới thiệu, Bác Hồ tiến lên lễ đài. Người đứng trước máy phóng thanh động viên thanh niên hãy đi tiên phong trong phong trào tập luyện TDTT. Sau đó Bác cầm ngọn đuốc châm vào đài lửa và nói: “*Bác mong ngọn lửa thiêng này tỏa sáng ở Thủ đô Hà Nội cổ vũ cho phong trào Khỏe vì nước hình thành và ngày càng phát triển mạnh*”. Bác Hồ vừa dứt lời và bước xuống khỏi kỳ đài thì hàng chục ngọn đuốc của các đơn vị châm tại “ngọn lửa thiêng” rồi tỏa về các đường phố chính của thủ đô Hà Nội vừa đi vừa hô khẩu hiệu: “*Hồ Chủ tịch muôn năm!*” “*Khỏe để giữ vững non sông, khỏe để xây dựng nước nhà!*” và hát vang bài ca “*Khỏe vì nước kiến thiết quốc gia*”.

Phong trào “*Khỏe vì nước*” được phát động rất thành công. Bác Hồ đã đến dự lễ và đích thân phát động phong trào “*Khỏe vì nước*” không chỉ cổ vũ mạnh mẽ đồng bào ta tập thể dục, rèn luyện sức khỏe và các hoạt động thể thao mà còn là một sự kiện rất có ý nghĩa trong lĩnh vực TDTT cách mạng.

Đến cuối năm 1946, trước ngày cuộc kháng chiến toàn quốc của dân tộc ta chống thực dân Pháp nổ ra (19/12/1946), phong trào “*Khỏe vì nước*” đã phát triển với tầm cỡ một nền TDTT cách mạng vì dân vì nước. Điều đó thể hiện: Hệ thống Ngành TDTT được kiến lập từ Trung ương xuống tới cơ sở; Trường cán bộ TDTT Trung ương đào tạo, bồi dưỡng được 300 cán bộ, huấn luyện viên có trình độ tương đương trung cấp, trong đó có 80 nữ; Cơ quan TDTT các tỉnh, thành phố bồi dưỡng được 2840 hướng dẫn viên, trong đó có 204 nữ; tất cả các trường

từ tiểu học đến cao đẳng và đại học đều có chương trình tập luyện thể dục và hoạt động thể thao; các lực lượng vũ trang như vệ quốc đoàn, công an xung phong, tự vệ chiến đấu, dân quân, du kích đều xác định TDTT là một nội dung quan trọng trong công tác huấn luyện thể lực, rèn luyện các tố chất nhanh nhẹn, tháo vát, linh hoạt, bền bỉ dẻo dai, dũng cảm, kiên cường; riêng trong quân đội, các cấp chỉ huy đều phải biết huấn luyện cả về quân sự và TDTT; đông đảo dân chúng trong các đoàn thể Thanh niên cứu quốc, Phụ nữ cứu quốc, Thanh niên công giáo, Hội hướng đạo, công chức ở các công sở, công nhân của các xí nghiệp, thị dân ở thành phố, thị xã, nông dân ở nông thôn tích cực tập bài thể dục phổ thông; lực lượng VDV các môn thể thao được đào tạo, bồi dưỡng khá đông đảo, thường xuyên diễn ra các hoạt động giao lưu, thi đấu Bóng đá, Bóng chuyền, Bóng bàn, Bơi lội, Quyền anh, Xe đạp, Võ, Vật dân tộc; cơ sở vật chất cho các hoạt động TDTT được sửa chữa, nâng cấp, làm mới nhiều công trình ở Hà Nội và các tỉnh, thành phố miền Bắc, miền Trung nước ta.

Ba sự kiện quan trọng trên đây đã có sự tác động tổng hợp tạo ra nền TDTT cách mạng vào năm 1946. Sự hình thành nền TDTT này minh chứng cho ý tưởng của Bác Hồ về một nền TDTT vì dân vì nước đã trở thành hiện thực.

Tài liệu tham khảo

1. Hồ Chí Minh (1995), *toàn tập, tập 3*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
2. Trương Quốc Uyên (2011), *65 năm nền TDTT cách mạng dưới sự lãnh đạo của Đảng và Chủ tịch Hồ Chí Minh*, Nxb TDTT, Hà Nội.
3. Lịch sử TDTT Việt Nam (2012), Nxb TDTT, Hà Nội.
4. Bộ Y tế và Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh (1997), *Chủ tịch Hồ Chí Minh với công tác bảo vệ sức khỏe - kỷ yếu hội nghị khoa học*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.